

JOSEP LLUÍS MARTOS

CANT, QUEIXA I PATIMENT

**ESTUDI
MACROSTRUCTURAL
DE 55 POEMES
D'AUSIÀS MARCH**

UNIVERSITAT D'ALACANT

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA

"BIBLIOTECA DE FILOLOGIA CATALANA", 4

ÍNDIX GENERAL

Pròleg	17
Introducció	21
I. El model tipologicotextual d'Antonio García Berrio	25
1. Cap a una lingüística textual i la seua aplicació teoricoliterària. La pragmàtica lingüísticotextual	27
1.1. Les propostes de Van Dijk	32
2. El concepte de tema o tòpic textual	35
3. La teoria de les tipologies textuals d'Antonio García Berrio	38
3.1. Macrocomponent semàntic	39
3.1.1. Un apropament a les terminals temàtiques	43
3.2. Macrocomponent sintàctic	46
II. Tipologia del macrocomponent semàntic	53
1. Cant	55
1.1. Declaració	57
1.1.1. Glorificació	57
1.1.2. Galanteig	57
1.2. Presentació	59
1.2.1. Sublimació	59
2. Queixa	63
2.1. Queixa d'Amor	63
2.1.1. Simple	64
2.1.1.1. Queixa indirecta	64
2.1.2. Amb èmfasi	65
2.1.2.1. Antítesi	66
2.1.2.2. Silenci	66
2.1.2.3. Queixa directa	71
2.2. Queixa de Fortuna	72
2.2.1. Simple	72
2.2.1.1. Queixa indirecta	72
2.2.1.2. Símil	73
2.2.2. Amb èmfasi	74
2.2.2.1. Enveja	74
2.2.2.2. Engany/desengany	75
2.3. Queixa de la dona	77
2.3.1. Amb èmfasi	77
2.3.1.1. Blasmes	80
2.3.1.2. <i>Carpe diem</i>	87
2.3.1.3. Engany/desengany	87
2.4. Queixa del poeta	88
2.4.1. Amb èmfasi	88
2.4.1.1. Timidesa-silenci	88

2.5. Queixa dels tercers	92
2.5.1. Amb èmfasi	92
2.5.1.1. Silenci	92
3. Patiment	92
3.1. Malaltia	92
3.1.1. Debat intern	94
3.1.2. Símil-al·legoria	98
3.1.3. Positiva-alegria	106
3.2. Mort	107
3.2.1. La mort com a sentiment	107
3.2.2. La mort física	118
4. Confident	121
III. Tipologia del macrocomponent sintàctic	125
1. Distribució	133
1.1. Distribució tripartida	134
1.1.1. Agrupaments textuais	134
1.1.2. Paral·lelismes	140
1.2. Distribució múltiple	141
1.2.1. Símil	141
1.2.2. Clímax expositiu	145
1.2.3. Divers	145
2. Sense distribució	148
2.1. Sense distribució amb paral·lelismes	149
2.2. Sense distribució amb encavalcaments semàntics	150
IV. A tall de conclusió	159
Bibliografia citada	165

PRÒLEG

Les institucions valencianes han considerat l'any 1997 com l'*Any Ausiàs March*, amb motiu del sis-cents aniversari del naixement de l'escriptor. Efectivament, aquesta és una manera d'homenatjar el major poeta valencià del segle XV i, alhora, un estímul per a la convocatòria de congressos, reunions, edició de volums commemoratius que, d'una banda, aprofundeixen en el coneixement de la seua figura i de la seua obra i, d'una altra, acosten el gran públic a tan insigne valencià.

Sembla, doncs, que el volum que teniu a les mans és una més d'aquestes iniciatives, però, en realitat, és una coincidència afortunada. Josep Lluís Martos comença a sentir un atractiu especial per la poesia ausiasmarquiana des de la seua època d'estudiant de literatura catalana medieval. En la solitud del seu *scriptorium* i des de l'aïllament en què es veu immers el llicenciat novell, Martos va configurant la seua interpretació particular de l'obra marquiana i va, per què no, experimentant amb aquella. Fruit de la seua recerca és la memòria de llicenciatura defensada el 3 de juliol de 1995 a la Universitat d'Alacant, codirigida pels doctors Rafael Alemany Ferrer i Francisco Chico Rico, i que ara es presenta a la comunitat científica, degudament revisada i modificada, en aquest quart volum de la "Biblioteca de Filologia Catalana".

Enfrontar-se a la poesia d'Ausiàs March és tot un mèrit. Intentar interpretar el seu *trobar clus* requereix una bona dosi de paciència i saviesa. Altres ho han intentat amb major o menor fortuna: pensem en les edicions i els comentaris ja clàssics d'Amadeu Pagès, de Pere Bohigas o els més recents de Joan Ferraté, en els estudis magistrals de Lola Badia o en la bibliografia de Marie-Claire Zimmermann i Robert Archer. Però Josep Lluís Martos va més enllà: interpreta March fent ús el model tipologicotextual que el professor Antonio García Berrio va aplicar als sonets del *Siglo de oro* castellà. L'objectiu últim del treball és demostrar la coherència de la producció marquiana, establir una sèrie de tòpics que es desenvolupen en els poemes que s'hi analitzen i, al capdavant, provar d'interpretar els textos des d'un punt de vista estrictament formal i veure si se'n deriven els mateixos resultats que obté la crítica tradicional. L'autor rebutja els estudis parcials d'un poema o d'un estilema concret si no és incardinat en un context global, tot i que té en compte que el seu estudi només abraça l'anàlisi de 55 poemes: aquells que tenen una estructura

comuna —cinc cobles més la tornada, total 44 versos—, selecció aquesta més que justificada. Josep Lluís Martos gairebé enceta un nou corrent crític i ho fa transgredint el mateix model utilitzat, com molt bé explica a la introducció, ja que l'esquema tipològic establert per al sonet se li queda curt davant les peculiaritats i la immensitat de la poesia marquiana.

Estem davant, doncs, d'un estudi novedós en l'àmbit de la història de la literatura catalana, ja que per primera vegada s'aplica una metodologia que s'allunya dels mètodes d'interpretació i d'anàlisi tradicionals. Les lletres catalanes, i especialment les medievals, no havien experimentat encara els embats de la lingüística textual, mentre que altres literatures, com l'anglesa i la castellana, ja tenen una tradició en aquest sentit. Citaré, com a exemple, les aportacions del prof. Antonio García Berrio, l'iniciador d'aquest tipus de treballs en la literatura castellana i el teoritzador d'aquests, les del prof. Tomás Albaladejo, que adapta el seu model a les novel·les de Clarín, els estudis del prof. Francisco Chico circumscrits a l'àmbit de la pragmàtica textual i, darrerament, la tesi doctoral de Carme Marimon, defensada a la Universitat d'Alacant, que obri les perspectives d'estudi a la literatura medieval castellana, seguint els mètodes anteriors.

Josep Lluís Martos divideix el seu treball en tres grans apartats: el corresponent a la descripció del model que utilitzarà, l'estudi del macrocomponent semàntic i l'estudi del macrocomponent sintàctic dels 55 poemes que ha seleccionat.

L'autor tria, per proximitat, el model establert per als sonets del *Siglo de Oro*, però gairebé en crea un de nou, partint, això sí, del mateix tòpic textual global "El poeta ama a la dama". L'estudi del macrocomponent semàntic adverteix que la poesia de March té un grau elevat de "conflicte", la desproporció entre els tres grans blocs temàtics "cant", "queixa" i "patiment" s'evidencia per l'escassa presència dels terminals temàtics relacionats amb el "cant" i, en canvi, per la complexitat dels altres dos. Només hem de veure els quadres de les pàgines 41 i 56 per constatar-hi que no estem davant del mateix esquema de treball i que els models poètics que inspiren el mètode tipologicotextual estan a anys llum un de l'altre. Martos, a més, va fent un recorregut interessantíssim pels poemes que estudia i, alhora, va enriquint el treball amb comentaris sobre l'*amor hereos*, la Fortuna, el bestiari, el debat pro i antifemení a l'edat mitjana, de manera que totes aquestes notes ajuden a la interpretació de la poesia marquiana i ens apropen al que podria ser el context de producció de l'obra. No s'arrisca, però, a l'hora de replantejar una nova ordenació de les seqüències de poemes, establerta l'any 1912 per Amadeu Pagès.

Pel que fa la macrocomponent sintàctic, l'estructura breu, arquitectònicament ben construïda que és el sonet, es complica amb els quaranta-quatre versos de la cançó posttrobadoresca. En aquest capítol trobem unes digressions interessants sobre les poètiques medievals, el concepte de cançó i altres gèneres poètics, al costat de la classificació dels poemes des del

punt de vista sintàctic, tenint en compte la distribució de figures, les estructures paral·leles, l'aparició i naturalesa dels símils, i tots aquells elements que van configurant el discurs poètic. L'esquema de la pàgina 124 resumeix l'esforç per sintetitzar aquest macrocomponent i constitueix una de les aportacions més rellevants del treball.

Acostumats com estem a un estudi de la literatura des d'una perspectiva —diríem— més tradicional, aquestes tendències ens resulten completament innovadores i fresques. Tot i que es pot preferir l'estudi que abraça el context literari, la tradició d'on beu el poeta, les fonts de la seua poesia, la temàtica que emprà i el seu tractament en relació amb altres poetes coetanis o no, també és interessant deixar la porta oberta a aquestes noves vies i a incursions en altres camps o disciplines. Que un mètode com aquest tinga els seus avantatges o els seus desavantatges o que les diferents estratègies metodològiques arriben a resultats pot ser no tant diferents als que ha arribat la crítica tradicional, el temps ho dirà. Mentre la Universitat aporte investigadors joves i compents que assumeixen el risc d'endinsar-se en plantejaments innovadors, sempre amb una bona dosi de prudència recomanada pels mestres, significa que els estudis universitaris tenen un sentit, que no malgastem el temps i aquests joves, benvinguts siguen.

L'amistat i la confiança que m'uneix amb Josep Lluís Martos, em fa veure'l com l'*enfant terrible* de la Secció de Literatura Medieval del Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant. Amb el seu tarannà inquiet, la seua capacitat de treball i l'afecte que sap demostrar als qui l'envolten, Josep Lluís Martos fa que col·laborar amb ell i discutir una hipòtesi de treball no siga una tasca inútil ni avorrida. La seua passió per l'estudi de la literatura medieval —passió que li va infondre, com a tots els que ens dediquem a aquestes tasques a Alacant, el Dr. Rafael Alemany— fa que el treball diari siga un estímul constant i que, a poc termini, puguen veure la llum altres estudis que prepara, entre els quals destaca l'edició i estudi de les proses mitològiques de Roís de Corella, l'altre gran poeta valencià del segle XV, objecte de la seua tesi doctoral. Josep Lluís Martos ha sabut afrontar amb valentia el repte, ha conjugat en un sol treball les dues disciplines que més l'han marcat en la seua vida acadèmica, la literatura medieval i la teoria de la literatura, i ha demostrat que és un *tot terreny*, que pot enfrontar-se amb èxit a estudis interdisciplinars, que és capaç de desenvolupar hipòtesis novadores i que l'experiment, almenys com a exercici, funciona.

Llúcia Martín Pascual
Universitat d'Alacant